

Bài 26

**CUỘC ĐẤU TRANH GIÀNH QUYỀN TỰ CHỦ
CỦA HỌ KHÚC, HỌ DƯƠNG**

(1 tiết)

I – Mục tiêu bài học

1. Về kiến thức

– Từ cuối thế kỉ IX, nhà Đường suy sụp, tình hình Trung Quốc rối loạn. Đối với nước ta, chúng cũng không thể kiểm soát được như trước. Khúc Thừa Dụ, nhân đó, nổi dậy lật đổ chính quyền đô hộ, dựng nền tự chủ. Đây là sự kiện mở đầu cho thời kì độc lập hoàn toàn. Cuộc cải cách của Khúc Hạo sau đó đã củng cố quyền tự chủ của nhân dân ta.

– Các thế lực phong kiến Trung Quốc không từ bỏ ý đồ thống trị nước ta. Dương Đình Nghệ đã quyết chí giữ vững quyền tự chủ, đem quân đánh bại cuộc xâm lược lần thứ nhất của quân Nam Hán.

2. Về tư tưởng, tình cảm

Giáo dục lòng biết ơn tổ tiên, những người mở đầu và bảo vệ công cuộc giành chủ quyền độc lập hoàn toàn cho đất nước, kết thúc thời kì hơn một nghìn năm bị phong kiến Trung Quốc đô hộ.

3. Về kĩ năng

Kĩ năng đọc bản đồ lịch sử ; kĩ năng phân tích, nhận định.

II – Những điều cần lưu ý

1. Cuối thế kỉ IX, nước ta vẫn bị nhà Đường thống trị, đô hộ. Nhưng lúc này, nhà Đường ngày càng suy yếu. Nhiều cuộc khởi nghĩa nông dân đã nổ ra (đỉnh cao là cuộc khởi nghĩa Hoàng Sào), làm lung lay tận gốc rễ nền thống

trị của nhà Đường. Lợi dụng tình hình đó, các thế lực phong kiến địa phương cũng nổi dậy xưng hùng, xưng bá. Nhà Đường không còn khả năng thống trị, nhất là những vùng xa xôi như nước ta. Đứng đầu An Nam đô hộ phủ là một viên Đô hộ ; khi nhà Đường suy yếu, đã đổi chức Đô hộ thành Tiết độ sứ với nhiều quyền hành hơn. Giữa năm 905, nhân lúc vua quan nhà Đường lục đục, Tiết độ sứ ở nước ta bị bãi chức, Khúc Thừa Dụ, được sự ủng hộ của nhân dân ta, đã nổi dậy chiếm Tống Bình rồi tự xưng là Tiết độ sứ, xây dựng chính quyền tự chủ. GV cần trình bày cho HS hiểu rõ chủ trương xây dựng chính quyền tự chủ của họ Khúc thể hiện ở những việc làm cụ thể : chia lại khu vực hành chính, cử người Việt vào bộ máy chính quyền (trước kia, người Hán trực tiếp cai trị tới tận quận, huyện), bãi bỏ các thứ lao dịch của thời Bắc thuộc... Những việc làm này chứng tỏ nền đô hộ của thế lực phong kiến Trung Quốc đối với nước ta đã chấm dứt ; nhân dân ta đã giành được quyền tự chủ. Đó là bước mở đầu của giai đoạn chuyển tiếp sang thời kì độc lập hoàn toàn.

2. Không từ bỏ ý đồ thống trị nước ta, năm 930, mượn cơ Khúc Thừa Mi không chịu thần phục, vua Nam Hán, một nước mới thành lập ở Nam Trung Quốc, đã huy động một lực lượng lớn bao gồm cả quân thủy lẫn quân bộ sang xâm lược nước ta. Từ Võ An Châu, cánh quân bộ tiến đến Lục Châu (thuộc Quảng Ninh ngày nay) rồi nhằm thẳng Tống Bình tiến tới. Cánh quân thủy theo đường Biển Đông vào đất liền, rồi tiến về Tống Bình.

Trước sức tấn công mạnh mẽ của quân xâm lược, Khúc Thừa Mi chống cự không nổi, đã bị bắt đưa về Nam Hán. Thừa thắng, quân Nam Hán đánh xuống phía nam rồi rút về bắc và thiết lập bộ máy cai trị ở Tống Bình. Mạn nam vẫn thuộc sự cai quản của các thổ hào, tướng lĩnh cũ của họ Khúc.

3. Dương Đình Nghệ quê ở làng Giàng (Thiệu Hoá – Thanh Hoá), một tướng cũ của Khúc Hạo, đã tích cực chuẩn bị kháng chiến chống quân Nam Hán. Một số hào kiệt ở các nơi đã kéo về tụ nghĩa. Tháng 3 năm 931, nhận thấy lực lượng đã mạnh, Dương Đình Nghệ quyết định tiến quân ra Giao Châu, bao vây và tấn công thành Tống Bình, dinh lỵ của quân xâm lược Nam Hán. Thứ sử Giao Châu, lúc đó là Lý Tiến hoảng sợ, vội cử người về gặp Nam Hán để xin viện binh. Vua Nam Hán vội cử Trình Bảo đem quân cứu viện, lập tức kéo sang. Nhưng viện binh chưa đến nơi thì Dương Đình Nghệ đã chiếm được Tống Bình, tướng giặc giữ thành là Lý Khắc Chính bị giết chết. Quân cứu viện, do Trình Bảo chỉ huy, vừa đến mạn bắc Tống Bình

còn đang hoang mang thì Dương Đình Nghệ đã chủ động đem quân ra ngoài thành tấn công giặc. Trình Bảo chống cự không nổi đã bị giết trong đám loạn quân. Đạo quân cứu viện của giặc bị tiêu diệt. Cuộc kháng chiến thắng lợi.

III – Gợi ý về tiến trình thực hiện bài học

1. Giới thiệu bài mới

– GV nhắc lại những sự kiện chính từ năm 179 TCN đến năm 905. Đây là thời kì nước ta bị phong kiến phương Bắc thống trị. Trong hơn một nghìn năm Bắc thuộc, nhân dân ta đã nhiều lần nổi dậy để giành lại chủ quyền và độc lập dân tộc, nhưng đều thất bại.

– Từ cuối thế kỉ IX, nhà Đường ngày càng suy yếu. Khúc Thừa Dụ, và sau đó là Dương Đình Nghệ, đã lợi dụng thời cơ đó để xây dựng đất nước và bảo vệ quyền tự chủ. Đó là cơ sở ban đầu rất quan trọng để nhân dân ta tiến lên giành lại độc lập dân tộc hoàn toàn.

2. Thiết bị và tư liệu cần cho bài học

GV sử dụng lược đồ treo tường "Cuộc kháng chiến chống quân Nam Hán lần thứ nhất (930–931)".

3. Các bước thực hiện bài mới

a) Dạy và học bài mới

Mục 1 – Khúc Thừa Dụ dựng quyền tự chủ trong hoàn cảnh nào ?

GV trình bày và phân tích, hoặc gọi một HS đọc đoạn đầu của mục và có thể nêu câu hỏi : "Trong hoàn cảnh nào Khúc Thừa Dụ dựng quyền tự chủ ?"

Chú ý nêu bật các ý :

– Từ cuối thế kỉ IX, nhà Đường suy yếu (nhiều cuộc khởi nghĩa nông dân nổ ra, các thế lực phong kiến nổi dậy...). Do đó, nhà Đường không còn khả năng giữ vững quyền thống trị như cũ, nhất là đối với vùng xa xôi như nước ta.

– Năm 905, Tiết độ sứ An Nam là Độc Cô Tôn bị giáng chức. Lợi dụng cơ hội đó, Khúc Thừa Dụ đã kêu gọi nhân dân nổi dậy...

– Giới thiệu vài nét về Khúc Thừa Dụ (theo SGK).

GV hướng dẫn HS trả lời câu hỏi "Theo em, việc nhà Đường phong Khúc Thừa Dụ làm Tiết độ sứ có ý nghĩa gì?" (Tiết độ sứ là chức quan của nhà Đường, thể hiện quyền thống trị của nhà Đường đối với An Nam, nay phong cho Khúc Thừa Dụ để chứng tỏ An Nam vẫn thuộc nhà Đường).

Về những việc làm của họ Khúc trong việc xây dựng nền tự chủ, GV nên :

- Phân tích và nêu ý nghĩa của từng việc theo SGK.
- Hoặc cho HS đọc đoạn cuối của mục và yêu cầu HS chỉ ra những việc làm của họ Khúc trong quá trình xây dựng nền tự chủ.

Chú ý các việc : đặt lại khu vực hành chính, định lại mức thuế, bãi bỏ các thứ lao dịch của thời Bắc thuộc (cuộc sống của người Việt do người Việt tự cai quản và tự quyết định tương lai của mình).

Mục 2 – Dương Đình Nghệ chống quân xâm lược Nam Hán (930–931)

Sau khi dựa vào SGK giới thiệu vài nét về nước Nam Hán, GV cần nêu bật ý : Bọn phong kiến phương Bắc tuy đã suy yếu nhưng vẫn chưa từ bỏ ý định thống trị nước ta. Do vậy, nhà Nam Hán vẫn chuẩn bị xâm lược nước ta. Biết trước được dã tâm đó, Khúc Hạo đã chủ động đối phó.

GV hướng dẫn HS trả lời câu hỏi : "Khúc Hạo gửi con trai mình sang Nam Hán làm con tin nhằm mục đích gì?" (Lúc này, nền tự chủ của nước ta mới được xây dựng, Khúc Hạo cử Khúc Thừa Mĩ sang làm con tin nhằm kéo dài thời gian hoà hoãn để củng cố lực lượng, chuẩn bị đối phó).

Sau khi Khúc Hạo mất, Khúc Thừa Mĩ lên thay, tiếp tục sự nghiệp dựng nền tự chủ. Để thoát khỏi sự kiểm chế của nhà Nam Hán, Khúc Thừa Mĩ đã cử sứ sang thần phục nhà Hậu Lương. Vin vào cơ đó, nhà Nam Hán đã huy động một lực lượng lớn tấn công, xâm lược nước ta.

GV lược thuật cuộc tấn công xâm lược của quân Nam Hán.

Dựa vào SGK, GV giới thiệu vài nét về Dương Đình Nghệ và diễn biến cuộc kháng chiến chống quân Nam Hán do Dương Đình Nghệ lãnh đạo.

Cuối cùng, GV nhấn mạnh : Cuộc kháng chiến thắng lợi, Dương Đình Nghệ tự xưng là Tiết độ sứ, tiếp tục xây dựng nền tự chủ.

b) Sơ kết bài học và chuẩn bị cho bài tiếp theo

- Việc giành lại, bảo vệ và xây dựng quyền tự chủ của họ Khúc, họ Dương là cơ sở ban đầu rất quan trọng để nhân dân ta tiến lên giành lại độc lập dân tộc hoàn toàn.

– Yêu cầu HS sưu tầm những mẩu chuyện, tranh về Ngô Quyền và chiến thắng Bạch Đằng năm 938.

c) Gợi ý về câu hỏi kiểm tra

– Qua hơn một nghìn năm bị phong kiến phương Bắc thống trị, theo em, tổ tiên ta đã giữ gìn, bảo vệ được những gì cho dân tộc ?

– Công lao to lớn của họ Khúc ở thế kỉ X.

– Dương Đình Nghệ đã đánh bại quân Nam Hán như thế nào ?

IV – Tài liệu tham khảo

Thế kỉ X đánh dấu một bước ngoặt lớn trong lịch sử dựng nước và giữ nước của Việt Nam. Quá trình đấu tranh liên tục, bền bỉ và dũng cảm của dân tộc ta vì độc lập, tự do đã đạt được kết quả vẻ vang, kết thúc thời kì thống trị hà khắc và nguy hiểm của phong kiến nước ngoài. Trong quá trình đấu tranh lâu dài để dựng nước và giữ nước, nhân dân ta đã sớm có ý thức dân tộc và đã biểu thị một tinh thần yêu nước nồng nàn. Hơn một nghìn năm sống dưới ách đô hộ của phong kiến nước ngoài, nhân dân ta đã liên tiếp nổi dậy khởi nghĩa giành lại độc lập dân tộc. Mở đầu là cuộc khởi nghĩa oanh liệt có tính chất quần chúng rộng rãi của Hai Bà Trưng, đã giành được thắng lợi trong cả nước, tiếp đó là các cuộc khởi nghĩa và chiến tranh giải phóng dân tộc dưới sự lãnh đạo của Bà Triệu, Lý Bí, Mai Thúc Loan, Phùng Hưng... Nền kinh tế xã hội tuy bị kìm hãm nghiêm trọng, vẫn tự mở đường đi nhờ tinh thần anh dũng chiến đấu và cần cù lao động của nhân dân. Nông nghiệp, thủ công nghiệp, giao thông vận tải và thương nghiệp đều có những bước phát triển lớn so với thời kì trước công nguyên, đến nay đã có những khả năng bảo đảm những nhu cầu cần thiết của nhân dân về ăn, mặc, ở, đi lại và cả những nhu cầu xa xỉ của giai cấp thống trị.

Âm mưu đồng hoá của kẻ thù hoàn toàn bị phá sản. Tinh hoa cổ truyền và tiếng nói của dân tộc được bảo tồn, phát triển trong khi không ngừng hấp thụ và dân tộc hoá tinh hoa văn hoá cùng vốn từ ngữ của nước ngoài.

Nền tảng xã hội cổ truyền của dân tộc, những truyền thống tốt đẹp của người Việt được giữ vững. Kẻ đô hộ nước ngoài chưa bao giờ với tay được tới làng xã của người Việt, đơn vị cơ bản của xã hội Việt Nam.

Tóm lại, trải hơn một nghìn năm Bắc thuộc, nhân dân ta liên tiếp bị phong kiến nước ngoài đô hộ, áp bức, bóc lột ghê gớm. Nhưng nhân dân ta cũng liên tiếp vùng dậy quật cường, kháng khái. Nhân dân ta biết tranh thủ mọi cơ hội để phát triển tài năng dân tộc. Trong đấu tranh, lực lượng dân tộc ta về mọi mặt chính trị, kinh tế, văn hoá, quân sự... đều trưởng thành và lớn mạnh. Trưởng thành trong việc bảo vệ và phát huy vốn cũ, tinh hoa của dân tộc. Trưởng thành trong việc học hỏi, vận dụng, hấp thụ cái hay của nước ngoài, tiêu hoá và làm chủ cái hay của nước ngoài.

Sức sống mãnh liệt của dân tộc ta là ở đó. Chính sức mạnh ấy đã tạo nên tiền đề vật chất và tinh thần cho công cuộc giành lại nền độc lập và sự phát triển cho dân tộc ở thế kỉ X.

(Theo : *Lịch sử Việt Nam*, Tập I, Sđd, tr. 134-135)